

Από πολλές «πηγές» εκφωνείται δημόσιος πολιτικός λόγος. Αλλά οι φορείς του είναι εκ των προτέρων προγραμματισμένοι στην σφαλερή επωδό του αντίλογου. Για κάποιον περιεργο λόγο πιστεύουν πως η αντιπαράθεση και όχι η διαλεκτική σύνθεση θα επιταχύνει την πραγμάτωση των όποιων σκοπών έχουν αναρτήσει. Αφαιρώντας το λογικό περιεχόμενο των φράσεων τους αναγγέλλουν πως ο συνομιλητής τους έχει εκ των προτέρων όχι μόνο άδικο αλλά κατέχεται και από κακές προθέσεις.

Με τον τρόπο αυτό οι εκφραστές του πολιτικού κομματικού χώρου συνεχίζουν να αποδεικνύουν πως δεν αντιλαμβάνονται τις κοινωνικές ανάγκες, τις οικονομικές απαιτήσεις και τις εθνικές επιταγές. Όπως και τότε που άφησαν με τις κυβερνητικές τους επιλογές τη χώρα να βρίσκεται σήμερα χωρίς αμυντική βιομηχανία, χωρίς αγροτική παραγωγή, χωρίς περιφερειακή ανάπτυξη και ουσιαστικά χωρίς πληθυσμιακή πυκνότητα στην ενδοχώρα. Όπως και τότε που η άφρονα οικονομική τους πολιτική δημιούργησε κτηνώδη εσωτερικά και εξωτερικά ελλείμματα που οδήγησαν με τη σειρά τους στο γιγαντισμό του δημοσίου χρέους. Αλλά το κυριότερο είναι πως οι κεντρομόλες πληθυσμιακές ροές των τελευταίων δεκαετιών που κατέστρεψαν και το κέντρο και την ενδοχώρα, οικονομικά, επιστημονικά και πολιτιστικά, δεν φαίνεται πως ανακόπτονται και αντιστρέφονται. Κανένας από τους πολιτικούς ταγούς στην Ελλάδα σήμερα δεν έχει αντιληφθεί πως για να αναπτυχθεί μία σύγχρονη κοινωνία οφείλει να προσφέρει μία εντελώς διαφορετική δομή κατανομής ανθρώπων και πόρων. Δεν έχουν καν μελετήσει τα διακυβερνητικά διοικητικά συστήματα των ευρωπαϊκών χωρών και τα αποκεντρωμένα πολιτικά συστήματα εξουσίας. Η ελληνική διακυβερνητική δομή είναι παρόμοια με εκείνη της Αιγύπτου, της Αργεντινής, της Νικαράγουα και του Μεξικού και όχι με εκείνη της Γερμανίας, της Αυστρίας, της Ιταλίας ή της Μ. Βρετανίας όπως όφειλε να είναι. Αυτό εμπειρικά και πρακτικά σημαίνει πως οποιοσδήποτε πολιτικός όσο καλός, ικανός και ηθικός και αν είναι όταν πάρει την λαϊκή εντολή σχηματισμού κυβέρνησης είναι βέβαιο πως θα αποτύχει. Θα αποτύχει γιατί οι θεμελιώδεις δομές του διοικητικού εθνικού συστήματος και οι κατανομές που διαθέτει απαγορεύουν λειτουργικές διαδικασίες ανάπτυξης και προόδου. Αυτές που ισχύουν σήμερα είναι δομές που οδηγούν νομοτελειακά στην συρρίκνωση του χώρου και στην ένδεια του συνόλου. Γιατί πώς να επιτευχθεί η ανάπτυξη του όλου όταν το 55% των πληθυσμιακών πόρων και το 80% των κεφαλαιακών πόρων βρίσκονται συγκεντρωμένοι στο 2,8% της εδαφικής εκτάσεως της χώρας. Πώς να επιτευχθεί ανάπτυξη όταν οι πολιτικές και διοικητικές αποφάσεις για το σύνολο της χώρας ακόμα και για τα πιο μικρά προβλήματα όπως ένας περιφερειακός αγροτικός δρόμος για παράδειγμα, λαμβάνονται από μία ολιγάριθμη ομάδα ανθρώπων που εδρεύει στο τρίγωνο, GB, Dacapo, Βουλή; Ο πολιτικός υπέρ συγκεντρωτισμός είναι αυτός που δημιουργεί τα μέγιστα αντιαναπτυξιακά προσκόμματα στην Ελλάδα και ταυτόχρονα καταστρέφει τον ενδογενή δυναμισμό των Ελλήνων.

Δυστυχώς δεν είναι μόνο αυτό. Έχει αρχίσει να δημιουργείται ένα ανησυχητικό φαινόμενο

στα υπόσκαφα της ελληνικής κοινωνίας. Αυτό της καλυμμένης ακόμα εχθρότητας της περιφερειακής ενδοχώρας προς το μητροπολιτικό κέντρο λόγω αυτής της άδικης ανισοκατανομής των πόρων. Η πρώτη έχει εν πολλοίς μετατραπεί σε χώρο σχεδόν ανειδίκευτης εργασίας ενώ το δεύτερο σε χώρο εξειδικευμένης με δεξιότητες τεχνολογικών απαιτήσεων. Αυτός ο πολωμένος χαρακτήρας των διαπεριφερειακών σχέσεων, γιατί και η Αττική δεν παύει να αποτελεί περιφέρεια, δημιουργεί τις συνθήκες για ανισοκατανομές και στο εισόδημα και στη κατανάλωση αλλά και στη παραγωγή προϊόντος και τις επενδύσεις.

Δεν είναι τίποτα πιο σοβαρό από τον επανασχεδιασμό της διοικητικής στρατηγικής στην Ελλάδα ο οποίος θα τεθεί ως θεμελιώδη βάση για την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική ευημερία. Υπάρχουν οι γνωσιακές βάσεις για κάτι τέτοιο τόσο στο επιστημονικό όσο και στο εμπειρικό επίπεδο.

Ο κλάδος της «πολιτικής οικονομίας του χώρου», αναδεικνύει την περιφερειακή αποκέντρωση ως ένα από τους βασικούς παράγοντες που στηρίζουν την ανάπτυξη μιας χώρας και την πρόοδο προς τον τεχνολογική εκσυγχρονισμό. Ανάπτυξη δεν θεωρείται μόνο η ποσοτική αύξηση του ΑΕΠ ούτε ότι αυτή δύναται να επιτευχθεί μόνο από τις εξαγωγές και τις ξένες επενδύσεις. Παρά το γεγονός ότι αυτοί οι δύο παράγοντες παίζουν σπουδαίο ρόλο, ωστόσο έπονται του πραγματοποιημένου αναπτυξιακού κύματος το οποίο επιτυγχάνεται με την εξασφάλιση των ενδογενών προϋποθέσεων στη διοίκηση, στην τεχνολογία, στις πληθυσμιακές δεξιότητες, στις υποδομές, στο μειωμένο κοινωνικό κόστος, στην αποτελεσματική δημόσια διοίκηση, κλπ, κλπ.

Θα ήταν εύλογα κατανοητό και αποδεκτό το φαινόμενο της πληθυσμιακής συγκέντρωσης στην Αθήνα τις πρώτες δεκαετίες μετά τον πόλεμο γιατί συναθροίζονταν πλείστοι όσοι αναπτυξιακοί παράγοντες. Χαμηλό κόστος συναλλαγών, σημαντικές αποδόσεις κλίμακας, εύκολη πρόσβαση σε πηγές ανθρώπινων εξειδικευμένων πόρων, διάχυση πληροφοριών και μη εμπορεύσιμων εισροών, επαρκή τεχνολογικά δίκτυα, αυτοτροφοδοτούμενη ζήτηση, πιστωτικά ιδρύματα, εξωτερικές οικονομίες, και τόσοι άλλοι καθόριζαν την Αττική σε ηγεμονική αναπτυξιακή δύναμη με αποτελέσματα δυναμικής διάχυσης και στις άλλες περιφέρειες, ιδιαίτερα τις όμορες. Το μοντέλο αυτό όμως όσο και αν ήταν τυπικά και ονομαστικά ισχυρό, δεδομένου ότι το ΑΕΠ αυξανόταν με ρυθμούς πολύ υψηλούς (7% μέσος όρος) την μεταπολεμική περίοδο μέχρι το 1973-4, έφθασε στα όρια του το ξεπέρασμα των οποίων εδώ και δεκαετίες επιφέρει ακριβώς τις αντίθετες αρνητικές συνέπειες για όλες τις περιφέρειες. Χωρική ανάπτυξη με την έννοια της συμμετρικής εξέλιξης των κλάδων και των τομέων με κατοχύρωση δικτύων διαπεριφερειακών συναλλαγών και ευέλικτης οικονομικής εξειδίκευσης δεν υπάρχει πουθενά. Εντοπίζεται ωστόσο μονοκλαδική εξέλιξη (τουρισμός) σε ορισμένες πόλεις περιφερειών και όχι σε ολόκληρες τις περιφέρειες.

Το μοντέλο αυτό της χωρικής υπέρ συγκέντρωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων σε πολύ μικρή έκταση της χώρας καθώς και του πληθυσμού συρρίκνωσε την αγροτική παραγωγή στο ελάχιστο, μείωσε δραματικά το βιομηχανικό προϊόν και υπέρ διόγκωσε το τομέα αμφίβολων υπηρεσιών σε διάστημα μόλις λίγων σχετικά χρόνων.

Το συμπέρασμα που εξάγεται αβίαστα, το ξαναλέω, είναι ότι οποιοσδήποτε πολιτικός, όσο καλός και αν είναι, όσο καλή ομάδα και αν διαθέτει είναι βέβαιο ότι θα αποτύχει κυβερνητικά αν επιχειρήσει να εφαρμόσει οποιοδήποτε πρόγραμμα, μέσα στις ισχύουσες δομές κατανομών της χώρας.

Η διεθνής εμπειρία ανάπτυξης χωρών, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά, έχει συνεισφέρει ογκωδέστατη βιβλιογραφία και πρακτική για τους τρόπους με τους οποίους οφείλουν να διαταχθούν οι παραγωγικοί παράγοντες (συντελεστές) μιας χώρας προκειμένου να παραχθούν αναπτυξιακά μακροχρόνια και ιδιοσυντηρούμενα αποτελέσματα.

Οι αρχές πάνω στις οποίες στηρίζονται τα μοντέλα αυτά είναι η αποκέντρωση των παραγόντων, οικονομικών και πολιτικών, η συμμετρική περιφερειακή ανάπτυξη, η επιχειρηματικότητα και η καινοτομία.

Η ανάπτυξη του οικονομικού χώρου οφείλει να είναι **πολυπολική, ποικιλόμορφη, ενδογενής και όχι τόσο εξωγενής και ιδιοσυντηρούμενη. Πάνω απ' όλα όμως οφείλει να βασίζεται στις δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού και στη δημιουργία κοινωνικού κεφαλαίου.**

Προς τούτο παραθέτω ορισμένες από τις **αναπτυξιακές στρατηγικές** που έχουν εφαρμοσθεί σε πολλές άλλες χώρες, ανάλογες με την Ελλάδα, με λαμπρά αποτελέσματα.

Το υπόδειγμα των πόλων ανάπτυξης (Perroux, 1950), το υπόδειγμα της θερμοκοιτίδας (Chintiz 1961), το υπόδειγμα του κύκλου ζωής προϊόντων (Vernon 1966), το υπόδειγμα του Porter 1990, και τόσα άλλα που συνθέτουν στρατηγικές

ανάπτυξης που στην Ελλάδα δεν έχουν ποτέ συζητηθεί διεξοδικά και φυσικά δεν έχουν ποτέ εφαρμοσθεί.

Από μία κυβέρνηση της αριστεράς όπως διατείνεται ότι είναι η σημερινή, ή τουλάχιστον από κυβερνητικούς που υποτίθεται ότι έχουν μελετήσει τη πολιτική οικονομία της ανάπτυξης, θα περίμενε κανείς κάτι να έχει ακούσει, ένα τουλάχιστον ανάλογο προβληματισμό και στοχασμό. Τουναντίον τα περιφερειακά συνέδρια που έχουν πραγματοποιηθεί κάθε άλλο παρά δικαιολογούν τον τίτλο τους. Έχουν μετατραπεί σε βήμα ομιλιών του πρωθυπουργού για λόγους επικοινωνιακής σκοπιμότητας.

Αν δεν «διαβρωθεί» ο οικονομικός και πολιτικός υπέρ συγκεντρωτισμός που έχει συστήσει μία ολιγαρχική δομή διακυβέρνησης, και αν δεν παραχθούν συνθήκες δημιουργίας κοινωνικού κεφαλαίου, δηλαδή εμπιστοσύνης ανάμεσα στους φορείς και στα άτομα, ανάμεσα στους φορείς και στους φορείς και στα άτομα και στα άτομα, τότε οι προσδοκίες για ανατέλλουσες ημέρες ευημερίας και προόδου είναι ψευδείς και άκυρες.

Κουρματζής Θάνος